

І.В. Баришевська, канд. екон. наук

Т.І. Чаюн, магістрант

Миколаївський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Постановка проблеми. Пріоритетним завданням, яке стоїть перед кожним підприємством є отримання максимального прибутку шляхом збільшення ефективності виробництва та зменшення собівартості виробленої продукції. Важливим показником, який прямо впливає на результат діяльності аграрного підприємства є собівартість, адже вона показує скільки було використано ресурсів в процесі виробництва певного виду продукції і наскільки економічно ефективним є використання цих ресурсів.

Галузь рослинництва є переважаючим виробничим напрямком діяльності аграрних підприємств, тому обчислення собівартості є вкрай важливим для аналізу ефективності виробництва та прийняття рішень щодо оптимізації витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велику увагу проблемі зниження витрат та собівартості продукції приділили увагу як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники у своїх наукових працях. Серед них слід відзначити таких дослідників, як А.Ф. Бондаренко, В.Г. Герасимчук, В.П. Ярмоленко, Ю.С. Цал-Цалкоїнші. Але багатогранність та важливість проблеми потребує пошуку нових шляхів її розв'язання і потребує подальшого дослідження та впровадження інновацій.

Формулювання цілей статті. Розглянути сутність собівартості та особливості її формування на продукцію рослинництва. Проаналізувати фактори, які впливають на формування собівартості продукції рослинництва, виявити резерви їх зниження на прикладі фермерського господарства «Гармонія» Снігурівського району.

Виклад основного матеріалу досліджень. Здійснюючи свою діяльність кожне підприємство намагається максимізувати свій прибуток. Собівартість продукції є вирішальним чинником, який впливає на прибуток та показники рентабельності.

Собівартість продукції – це грошове вираження витрат матеріально-технічних, трудових та фінансових ресурсів у зв'язку з підготовкою,

організацією, веденням виробництва та реалізацією продукції, тобто комплексно характеризує ступінь використання усіх ресурсів підприємства, а отже, і рівень техніки, технології, а також організації виробництва [3]. Якщо підприємство інтенсивно використовує виробничі ресурси, успішно удосконалює техніку, технологію і організацію виробництва, то тим нижча є собівартість виробленої продукції.

В сучасних умовах ринкової економіки для того, щоб досягти позитивного результату господарської діяльності підприємства і збільшити величину і якість отриманого прибутку, потрібно мінімізувати витрати та виявити резерви зниження того чи іншого виду витрат, що суттєво впливає на кінцевий результат, але не змінює його якість. Тому собівартість є одним з важливих показників ефективності виробництва. Тісний зв'язок сільськогосподарська продукція має з ціною, оскільки собівартість є основою ціни товару і є її нижньою межею для виробника. Від того, яку ціну буде встановлено на продукцію залежить попит та величина прибутку, який отримує підприємство [4].

Так як, витрати – це фактор, величина якого прямо впливає на величину прибутку та на обсяг пропозиції продукції, то необхідно прийняти рішення керівництвом підприємства, щодо їх мінімізації, яке не можливо здійснити без їх аналізу.

За допомогою даних з фінансової звітності фермерського господарства «Гармонія» Снігурівського району, охарактеризуємо динаміку виробничої собівартості 1 ц основних видів продукції рослинництва, на вирощуванні яких спеціалізується підприємство.

1. Динаміка виробничої собівартості 1 ц основних видів продукції рослинництва у фермерському господарстві «Гармонія» Снігурівського району, грн

Види продукції	2009р.	2010 р.	2011р.	2012р.	2013р	2013 рік у % до	
						2009р.	2012р.
Пшениця озима	69,7	96,6	114,8	171,5	487,1	У 7 разів	284,0
Ячмінь озимий	61,8	101,9	89,8	-	133,4	215,9	-
Ячмінь ярий	61,9	98,8	89,6	179,6	85,6	138,3	47,7
Соняшник	121,3	130,7	161,4	456,3	205,4	206,4	45,0

Ріпак озимий	111,6	120,4	254,1	-	156,3	140,0	-
--------------	-------	-------	-------	---	-------	-------	---

*Джерело: фінансова звітність фермерського господарства «Гармонія» Снігурівського району

Дані таблиці свідчать, що виробнича собівартість основних видів продукції рослинництва, які вирощує фермерське господарство «Гармонія» за досліджуваній період збільшилась, що є негативною тенденцією, однак в на фінансовий результат підприємства це значно не вплинуло. Суттєве збільшення виробничої собівартості за досліджувані роки спостерігалось при вирощуванні пшениці озимої, виробнича собівартість в 2013 р. порівняно з 2009 р. збільшилася у 6 разів.

Собівартість продукції рослинництва формується з різних за економічним змістом статей витрат, які характеризують її структуру. Витрати в рослинництві обліковують за статтями, які включають витрати на:

- 1) на оплату праці;
- 2) відрахування на соціальні заходи;
- 3) насіння і посадковий матеріал;
- 4) добрива;
- 5) засоби захисту рослин;
- 6) роботи та послуги;
- 7) витрати на утримання основних засобів;
- 8) інші витрати;
- 9) витрати на організацію виробництва й управління [3].

Склад витрат, які включаються у собівартість, є незмінними, але якщо повинні бути повніше відображенні у собівартості дійсні витрати на виробництво продукції рослинництва, то їх перелік може змінюватися. Структура витрат залежить від виробничої спеціалізації, особливості сільськогосподарського виробництва та рівня устаткування і організації виробництва.

Дані табл. 2 свідчать, що за останні три роки, найбільшу питому вагу у собівартості продукції рослинництва займають матеріальні витрати. Найбільша їх частка спостерігається у 2011 р. – 68,9 %. В структурі прямих матеріальних витрат вагоме місце займають витрати на мінеральні добрива, де їх частка за роками складає відповідно 27,4 %, 17,9 % і 13,7 % та на нафтопродукти 19,5 %, 8,4 %, 19,6 % відповідно.

Значні витрати понесено на придбання запасних частин, у 2012 р. серед загальних витрат частка витрат на запасні частини становила 27,7 %.

Витрати на амортизацію необоротних активів, також значно зросли за досліджуваний період – з 458,6 тис. грн у 2011 р. до 1239 тис. грн у 2013 р.

Найбільша сума витрат на виробництво продукції рослинництва господарством було понесено у 2013 р. – 4739,2 тис. грн.

Отже, структура витрат на виробництво продукції рослинництва за досліджуваний період має тенденцію до зростання, що значно знижує ефективність господарської діяльності

Важливою умовою економічної ефективності виробництва є зниження собівартості продукції, що передбачає збільшення виробництва продукції рослинництва і зменшення затрат праці і виробничих ресурсів на її виробництво.

2. Структура витрат на виробництво продукції рослинництва у фермерському господарстві «Гармонія» Снігурівського району, тис. грн

Елементи витрат	2011р.		2012 р.		2013р.		2013 рік у % до	
	Сума витрат, тис.грн	%	Сума витрат, тис.грн	%	Сума витрат, тис.грн	%	2011	2012
Витрати на оплату праці	267,1	6,5	163,9	4,7	311,4	6,6	116,6	190,0
Відрахування на соціальні заходи	93,3	2,3	61,0	1,7	115,8	2,4	124,1	189,8
Матеріальні витрати, які увійшли в собівартість продукції:	2812,0	68,9	2215,6	63,2	2677,6	56,5	95,2	120,8
в т.ч.								
- насіння та посадковий матеріал	370,0	9,1	259,3	7,4	385,0	8,1	104,0	148,5
- мінеральні добрива	1117,0	27,4	629,0	17,9	649,0	13,7	58,1	103,2
- нафтопродукти	798,5	19,5	293,0	8,4	927,3	19,6	116,1	316,5
- електроенергія	39,9	1,0	41,4	1,2	49,9	1,0	125,1	120,5
- запасні частини	282,6	6,9	970,9	27,7	573,4	12,1	202,9	59,1
- оплата послуг і робіт, що виконані сторонніми організаціями, та інші матеріальні витрати	204,0	5,0	22,0	0,6	93,0	2,0	45,6	422,7
Амортизація основних засобів	458,6	11,2	516,1	14,7	1239,7	26,2	270,3	240,2

Інші витрати, включаючи плату за оренду	452,3	11,1	551,1	15,7	394,7	8,3	87,3	71,6
Всього	4083,3	100,0	3507,7	100,0	4739,2	100,0	X	X

*Джерело: фінансова звітність фермерського господарства «Гармонія» Снігурівського району

Серед резервів зниження собівартості, головним є підвищення урожайності, адже з підвищенням урожайності знижується собівартість. Фактори, що зумовлюють підвищення урожайності можна розглядати як фактори зниження собівартості продукції рослинництва. Досягти отримання максимальної урожайності можливе за рахунок удобрення та меліоративних заходів, що в свою чергу збільшує витрати в розрахунку на 1 га посіву. Максимально знизити собівартість продукції рослинництва можливо за допомогою оптимізації посівних площ.

Основними заходами, щодо зниження собівартості продукції рослинництва є:

- впровадження у виробництво кращих сортів та дотримання всіх агротехнічних заходів;
- введення нових прогресивних систем обробки землі, дотримання науково-обґрунтованих сівозмін і передової технології виробництва;
- інтенсифікація виробництва шляхом раціональної хімізації і поліпшення земель;
- зміна обсягу та структури продукції, зниження матеріаломісткості і трудомісткості продукції;

Використання прогресивних агротехнічних засобів мають велике значення для землеробства, оскільки сприяє скороченню трудових ресурсів та якісному поліпшенню родючості ґрунту, що позитивно впливає на врожайність культур і в підсумку на рівень собівартості.

Підвищення результативності використання робочого часу забезпечується за допомогою наукової організації праці: раціонального поєднання робочої сили та засобів виробництва, встановлення ефективних режимів праці та експлуатації техніки, що в свою чергу сприяє підвищенню результативності використання робочого часу.

Важливе значення для зниження собівартості є удосконалення організації виробничих процесів. Основними заходами є: ліквідація простоїв техніки, зменшення витрат робочого часу, холостих переїздів транспортних засобів, обов'язкове виконання вимог технології виробництва, зміцнення виробничої та трудової дисципліни.

Особливу увагу у скороченні витрат на виробництво продукції відіграє зниження матеріаломісткості та економії всіх видів виробничих ресурсів. Важливо дотримуватися норми висіву насіння, не перевищувати оптимальних доз внесення добрив, вибрати оптимальні режими роботи сільськогосподарської техніки для мінімізації витрат нафтопродуктів, бережливо ставитися до технічних засобів, що попереджає передчасний їх знос.

Висновки. Виявлення резервів збільшення продукції рослинництва повинно здійснюватись за напрямками: розширення посівних площ та підвищення урожайності, однак основним фактором збільшення виробництва продукції рослинництва залишається підвищення урожайності сільськогосподарських культур. Цього можна досягти різними шляхам насамперед за рахунок поліпшення земельних угідь шляхом меліорації, боротьби з ерозією, вапнування (гіпсування), дотриманням агротехнічних умов та введенням нових сортів культур, які пристосовані до даної місцевості.

Бібліографічний список: 1. Бондаренко А.Ф. Розрахунок собівартості продукції рослинництва / А.Ф. Бондаренко // Економіка АПК, 2001. – № 11. – С. 45. 2. Герасимчук В.Г. Економіка та організація виробництва / за ред. В.Г. Герасимчука, А.Е. Розенпленера: підручник. – К.: Знання, 2007. – 678 с. 3. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства / Ю.С. Цал-Цалко: навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 656 с. 4. Ярмоленко В.П. До питання формування собівартості у с/г підприємстві / В.П. Ярмоленко // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2001. – № 2. – С. 65.

Барышевская И.В., Чаюн Т.И. Формирование себестоимости продукции растениеводства и пути ее снижения на сельскохозяйственных предприятиях. Про аналізовані фактори, впливаючі на формування себестоимости продукції, виявлено і пропонується резерви зниження себестоимости виробництва продукції рослинництва.

Barishevskia I, Chayun T. Formation of the cost of crop production and ways of reduction on farms. Factors that affect the formation of the cost of crop production identified and proposed reserves to reduce the cost of crop production.